

Al·lèrgia a la realitat

PONÇ PUIGDEVALL

Costa una mica de creure que l'adveniment de la República no hagi generat a la literatura catalana un doll important i potent de ficcions que facin creïble la realitat, que els escriptors no hagin aprofitat amb alegria creativa les anècdotes de la història per reconvertir-les en arguments imaginatius. El panorama, al capdavant, coincideix de ple amb la descripció que feia Valenti Puig quan deia que Barcelona era una metròpoli sense gaires novel·les: "No sé si enyorar les novel·les sobre Barcelona que ningú no ha escrit correspon en certa manera a la nostàlgia per la Barcelona que no hem viscut: la veritat és que en tenim notícia per memòries i cròniques, però la novel·la catalana sembla patir una gran al·lèrgia a la metròpoli. D'Agustí a Juan Marsé, també la trobaríem més en novel·les en castellà que en la novel·la en català, sempre més decantada —segons una vella polèmica— per la vida rústica, refractària als nous personatges i les noves relacions socials, a les individualitats i paisatges de la gran ciutat que fa immensos salts evolutius i creix cada dia amb la intensitat d'un maelstrom". És cert que la Segona República va representar una ventada d'aire nou i net en l'obra i la política cultural de la Generalitat, que alguns escriptors van poder assolir el rang de professional de l'escriptura, que les publicacions de diaris i revistes en català van augmentar considerablement, i que el moviment editorial de l'època va arribar a les xifres més altes que mai no havia conegut el llibre català, però no és menys cert també que el reflex de la realitat del moment no acabava de concretar-se de debò i amb pes estètic en cap text narratiu. Si s'escolta com a banda sonora massa distint o tímida en novel·les com *Hores en blanc*, de Sebastià Juan Arbó, en *Una mena d'amor*, de Cèsar-August Jordana, en la trilogia *Els anys tèrbols*, de Carles Soldevila, en *Alomat*, de Mercè Rodoreda i, sobretot, en *Vida privada*, de Josep Maria de Sagarra, uns títols on hi figura com a rerefons el dibuix de l'ambient psicològic i el neguit col·lectiu que es respirava a l'època, però són majoritàriament pinzellades secundàries, talment com si els esdeveniments de la realitat fossin unes circumstàncies que passessin en un al-

L'escriptor Josep Pla.

tre món una mica difonent al que passen i expliquen els llibres d'història.

Sobre les peculiaritats dels anys republicans a la literatura catalana s'hi pot aplicar el mateix que observa Valenti Puig al voltant de les Barcelones possibles que cap escriptor ha recollit: "És un símptoma més que un episodi clàssic com és l'enterrament de mossèn Verdguer ara per ara estigui més ben contat a les memòries de Gaziell que a cap novel·la d'ahir o d'avui". És en el terreny de l'experiència personal i el periodisme on cal buscar la descripció dels batecs de l'època, el dibuix precís i just dels fenòmens

històrics que van transformar la vida civil i política. A *Els exiliats de la Dictadura*, de Francesc Madrid, no es parla del moment, però sí que hi surten tots els futurs protagonistes de l'aventura republicana i és un bon magatzem d'anècdotes que permeten imaginar-se l'atmosfera que permetrà que es produeixi el canvi de rumb polític. És, en tot cas, una bona introducció abans de submergir-se en el millor text escrit sobre el tema, *Madrid, l'adveniment de la República*, de Josep Pla, un prodigi d'ironia, humor i paròdia d'un sòlid antirepublicà fascinat pels moviments de la història i escèptic absolut respec-

te les ideologies. No és menor la malícia amb què Eugeni Xammar retrata la Barcelona republicana a les seves memòries, *Seixanta anys d'anar pel món*, com tampoc ho és la desolació que venç al sempre poc recordat Carles Cardó i que escriu a *Les dues tradicions* frases tan contundents com aquesta: "Era cosa clara que la República, àdhuc vista en la ment dels seus homes més il·lustres, no era més sensata ni més visible que la Monarquia; que era, en pocs mots, una continuació de la Dictadura, amb canvi de signe". Hi havia il·lusió i entusiasme, però ja avisava Joan Estelrich, a *Fènix o l'esperit de la Renaixença* que els dos grans enemics a combatre eren el dilettantisme i el pessimisme.

Més enllà de les grans recapitulacions de la memòria, la quotidianitat dels anys republicans es troba en els articles immensos de Sagarra, en les cròniques enlluernadores de Josep Maria Planas, en els *Fulls de dietari* de Carles Soldevila,

en els reportatges de Carles Sentís, en l'obra de Gaziell, o en el periodisme que escrivia Irene Polo. Contràriament a l'al·lèrgia a la realitat que domina el gruix de la narrativa, les pàgines de la premsa compleixen amb la seva funció, i el desarrelament col·lectiu, la vida bohèmia i el desordre de les multituds de l'època viuen en paraules gràcies a la feina dels periodistes, vertaderament els últims il·lustrats, tal com els veu Xavier Pericay al pròleg d'un llibre imprescindible per copsar des de dins que va ser el període republicà, *Cuatro historias de la República*.